

МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

НАУКОВІ ПРАЦІ МАУП

Засновано у 2001 р.

Випуск 2(18)

Київ
ДП «Видавничий дім «Персонал»
2008

УДК 330-339; 321.7; 159.9
ББК 65.9(4УКР)я43
М43

Редакційна колегія

Головатий М. Ф., д-р політ. наук, проф. — головний редактор
Саввич І. Г., канд. філол. наук — відповідальний редактор
Чирков В. М. — відповідальний редактор за випуск

Економічні науки

Баєва О. В., д-р біол. наук, проф., Дахно І. І., д-р екон. наук, проф., Дмитренко Г. А., д-р екон. наук, проф., Захожай В. Б., д-р екон. наук, проф., Кривобороденко Г. П., д-р екон. наук, проф., Куроченко О. В., д-р екон. наук, проф., Поляков О. М., д-р екон. наук, проф., Радзівеський О. І., д-р екон. наук, Федоренко В. Г., д-р екон. наук, проф., Швець В. Я., д-р екон. наук, проф., Шостак Л. Б., д-р екон. наук, проф.

Політичні науки

Антонюк О. В., д-р політ. наук, проф., Бабкіна О. В., д-р політ. наук, проф., Бідзюра І. П., д-р політ. наук, проф., Варзар І. М., д-р політ. наук, проф., Головатий М. Ф., д-р політ. наук, проф., Джинчарадзе Н. Г., д-р філос. наук, проф., Хижняк І. А., д-р іст. наук, проф., Храмов В. О., д-р політ. наук, проф., Шуба О. В., д-р політ. наук, проф.

Психологічні науки

Балл Г. А., д-р психол. наук, проф., Лігоцький А. О., д-р пед. наук, проф., Ложкін Г. В., д-р психол. наук, проф., Охременко О. Р., д-р психол. наук, проф., Приходько Ю. О., д-р психол. наук, проф., Синьов В. М., д-р пед. наук, проф., Чуприков А. П., д-р мед. наук, проф.

Юридичні науки

Александров Ю. В., канд. юрид. наук, проф., Ануфрієв М. І., канд. юрид. наук, проф., Бородин І. Л., д-р юрид. наук, проф., Бандурка О. О., д-р юрид. наук, проф., Корнієнко М. І., канд. юрид. наук, проф., Марчук В. М., д-р юрид. наук, проф., Подоляка А. М., канд. юрид. наук

М43 Міжрегіональна Академія управління персоналом.

Наукові праці МАУП / Редкол.: М. Ф. Головатий (голов. ред.) та ін. — К. : МАУП, 2001. — Вип. 1. —

ISBN 966-608-120-2

К. : ДП «Вид. дім «Персонал», 2008. — Вип. 2(18). — 372 с.: іл. — Бібліогр. в кінці ст. — ISBN 978-966-608-923-9

У збірнику наукових праць публікуються статті науковців, які займаються проблемами розвитку економіки, політології, психології і права.

Для науковців, викладачів, студентів, а також усіх, кого цікавить розвиток науки в Україні.

Збірник “Наукові праці МАУП” зареєстровано Державним комітетом інформаційної політики, телебачення та радіомовлення України (свідоцтво від 11.04.02 за № 6048, серія КВ) як наукове видання, в якому висвітлюються результати наукових досліджень в галузях економіки, політології, соціології, психології, права, матеріалів наукових конференцій.

Вищою атестаційною комісією України “Наукові праці МАУП” визнано як фахове видання з економічних і психологічних наук (за постановою Президії ВАК України № 1-05/6 від 14 червня 2007 р.).

ББК 65.9(4УКР)я43+88я43

ISBN 966-608-120-2
ISBN 978-966-608-923-9

© Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2008
© ДП «Видавничий дім «Персонал», 2008

Ангелін Г. Д., Глушаков С. В. Сутність та особливості розвитку глобальних інтеграційних процесів	133	Морозова О. О. Теоретичні аспекти дослідження політичної культури	214
Ташков Нако, Сафонова-Кравченко А. С. Основні теоретичні підходи до з'ясування феномена економічної інтеграції	138	Юсеф Н. Н. Специфіка і цінності релігії та політичної культури мусульманських і немусульманських країн	218
Масалковська Л. Сучасні проблеми моделі ринку страхових послуг у Македонії	146	Погорєлова І. С. Американсько-українські відносини у 90-ті роки XX століття: політичний аспект	223
Дамиров Я. Иностранные инвестиции как фактор развития страны (на примере Азербайджана и Украины)	151	Храмов О. В. Политическая культура молодежи как условие развития политической системы Украины	230
Шепель О. Г. Реформування системи установ соціального захисту населення в Миколаївській області та необхідність підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації працівників соціальної сфери	158	Назем Дауд Регіонально-міжнародний аспект курдської проблеми	233
Годлевский Ю. Г. Управление формированием роста профессиональной компетенции персонала в предпринимательских организациях	163	Ткач В. Ф. Тероризм і релігійний екстремізм як форма ісламського політичного процесу (на прикладі Центральної Азії)	237
Осипенков В. С. Структурирование интереса как методологическая основа его моделирования	170	Українська О. В. Реформа системи шкільної освіти в контексті політичної спеціалізації в арабських країнах	241
Губаль Л. М. Управління персоналом як стратегічна функція і фактор конкурентоспроможності організації	177	Охонько Т. О. Вплив популярної культури на формування політичної культури молоді в сучасній Україні	248
Матковський А. В., Захожай В. Б., Захожай К. В. Статистичне оцінювання ефективності структурної політики щодо формування доходів місцевих бюджетів України	182	ПСИХОЛОГІЧНІ НАУКИ	253
Давиденко А. П. Роль інформаційного ринку в економічній системі держави	188	Цибух Л. М. Дослідження взаємозв'язку стилю мислення і типу особистості студентів-психологів	253
Захожай В. Б., Головач Н. А., Захожай О. А. Статистичне оцінювання економічної привабливості (на прикладі інвестиційної привабливості)	195	Гусєв А. І. До питання побудови експериментальної моделі вимірювання феномена толерантності до невизначеності	257
Захожай В. Б., Головач Н. А., Казак О. О. Статистичне оцінювання і прогнозування ринку банківських послуг	199	Мельничук О. Б., Чепорнюк Є. Г. Вплив паттернів поведінки на професійну мотивацію студентів-психологів	263
ПОЛІТИЧНІ НАУКИ	205	Кравченко І. М., Білоус А. О. Характеристика виявлених у державних службовців головних детермінант української ментальності	269
Карнаух А. А. Процес політичної соціалізації студентської молоді як об'єкт політологічного аналізу	205	Кваша О. Р. Соціально-психологічні особливості рівнів відповідальності студентів — майбутніх учителів	275
Чайка Н. Г., Кваша Є. В. Соціальні проблеми молоді як основні завдання державної молодіжної політики	210	Калуцька О. В. Особливості соціально-психологічного клімату вищого недержавного закладу освіти	280
		Проценко О. В. Деякі аспекти підготовки майбутніх учителів до формування громадянської позиції учнів	286

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ МОДЕЛІ РИНКУ СТРАХОВИХ ПОСЛУГ У МАКЕДОНІЇ

Наукові праці МАУП, 2008, вип. 2(18), с. 146–150

Розглядається та аналізується ринок страхових послуг у Македонії, його проблеми й перспективи розвитку.

Грунтовний аналіз сучасного стану і тенденцій розвитку македонського страхового ринку свідчить як про певні здобутки, так і про численні недоліки і проблеми, притаманні як функціонуванню окремих страхових компаній, так і всій системі страхування. Відтак дуже важливо не лише проаналізувати статус-кво у сфері страхування, з'ясувати чинники, що перешкоджають його поступальному розвитку, а й визначити чіткі орієнтири необхідного і можливого реформування ринку страхових послуг у Македонії, внесок у цю справу страхових компаній, населення, господарюючих суб'єктів і державних інституцій.

За оцінкою фахівців, 2003-й став перехідним роком для ринку страхування, оскільки згідно з чинним законодавством до листопада страхові компанії повинні були сформувати статутний капітал у розмірі 500 тис. євро. Основні ж зміни на страховому ринку Македонії відбудуться у 2008–2010 рр. За умови внесення кардинальних змін до страхового законодавства обсяг страхового ринку Македонії у найближчі два-три роки може збільшитися на 40–50%. Прогнозується, що у найближчі три-чотири роки відбудеться зростання ринку реального страхування приблизно у десять разів.

Темпи зростання страхових премій упродовж останніх чотирьох років перевищують 50 % щорічно. За прогнозами, обсяг страхових премій в Македонії щорічно збільшуватиметься приблизно на 1 млрд грн.

З прийняттям Закону Республіки Македонія “Про страхування здоров'я” прогнозується зростання ринку класичного страхування принаймні вдвічі [7]. Наступний крок — це поширення майнового страхування, наприклад, інтенсивно зростатиме автострахування. Непогану динаміку

має продемонструвати й медичне страхування. На думку фахівців, якщо зі страхування здоров'я відбудеться миттєва реакція, то законодавчі нововведення щодо звільнення від оподаткування платежів зі страхування життя для фізичних осіб, а також пов'язані із медичним страхуванням спричинять більш інертну і повільну реакцію.

Передбачається створення Македонського Національного екологічного фонду, системи екологічного аудиту і страхування.

Прогнозуючи розвиток страхового ринку у країні, уряд Македонії виходить з того, що страхування є каталізатором справді конкурентних бізнес-процесів, а також визначальним індикатором стану бізнесу в країні, певним сигналом про інвестиційну привабливість економіки.

Стратегія уряду Македонії щодо вдосконалення страхового ринку впливає із загальної ідеології ставлення до бізнесу: максимально зняти регулятивні обмеження і впливи, які не пов'язані з виконанням бюджетних зобов'язань і захистом прав громадян. Зрозуміло, що в цьому сенсі страховий бізнес являє собою особливо “чутливу” сферу діяльності. І дерегулятивна ідеологія тут може втілюватися через дуже ретельне і стабільне визначення правил і норм діяльності та дуже коректний державний нагляд за діяльністю страхових організацій, а також через запровадження механізмів запобігання відмиванню грошей.

З огляду на це програма розвитку страхового ринку Македонії має передбачати:

- вдосконалення системи ліцензування та реєстрації правил добровільного страхування;
- запровадження механізму фінансового оздоровлення компаній і встановлення нор-

мативів-індикаторів, які визначають, коли такий механізм запроваджується, зокрема, правила і норми платоспроможності та фінансової стійкості;

- створення системи контролю за операціями з надання гарантій і поручительств, зворотної фінансової допомоги, а також застави майнових прав і майна;
- запровадження вимог до аудиторського висновку щодо діяльності страхової організації чи страхового брокера;
- створення гарантійного фонду для забезпечення виконання зобов'язань перед страхувальниками, особливо фізичними особами, у разі банкрутства страховика;
- встановлення державного контролю за концентрацією капіталу на страховому ринку;
- вступ уповноваженого органу нагляду за страховою діяльністю до Міжнародної асоціації органів нагляду за страховою діяльністю, що водночас означатиме запровадження в Македонії принципів і стандартів цієї асоціації.

Водночас необхідно розширювати сфери дії економічної обов'язковості. Зрозуміло, що треба прагнути того, щоб економічна обов'язковість знаходила якнайповніше розуміння і схвалення суб'єктів господарювання. Передусім необхідно підняти рівень страхування в ієрархії окремих видів діяльності. Це, у свою чергу, вимагає створення відповідного страхового ринку з правильним підбором різноманітних страхових послуг, вміло пропонуваних страховиками. Незалежно від цього економічна обов'язковість, яка значною мірою визначає розміри і структуру попиту на страхові послуги, повинна бути відповідним чином узагальнена в розрахунках між суб'єктами господарювання і державним бюджетом. Інакше кажучи, вимоги і деякі цілі страхової політики повинні узгоджуватися в податковій політиці держави.

Враховуючи здебільшого негативний досвід впровадження у практику обов'язкових видів страхування, подальший розвиток обов'язкового страхування в Македонії має базуватися:

- на припиненні практики прийняття нормативно-правових актів, що містять декларативні норми про обов'язковість страхування;
- створенні чіткої законодавчої основи обов'язкового страхування в Македонії;
- прийнятті відповідних законодавчих актів виключно на основі фінансово-економічного опрацювання, що б підтверджувало

можливість вирішення проблем страхового захисту в обов'язковій формі та на запропонованих умовах;

- проведенні інвентаризації відповідних об'єктів;
- визначенні їх вартості, ризиків, які мають страхуватися, форми страхування;
- пошуку джерел страхового захисту.

Для вдосконалення цього сегмента македонського страхового ринку необхідно посилити контроль з боку Державної комісії з регулювання фінансових ринків, відповідних міністерств і відомств за здійсненням уже законодавчо визначених видів обов'язкового страхування; проводити відкриті конкурси страховиків, що залучаються для здійснення страхування за рахунок бюджетних коштів; створювати централізовані гарантійні фонди.

Слід зробити все можливе, щоб ідеологія страхування в Македонії базувалася б не лише на усвідомленні необхідності розвитку страхового ринку, в основі якого лежатимуть заходи примусового по відношенню до страхувальника характеру і намагання практично нав'язати суспільству широкомасштабний розвиток обов'язкового страхування. Намагання силоміць зтягти страхувальників у чергу за страховими послугами є безперспективним. Ідеться не лише про небажання страхувальників сліпо підкорятися, а про банальну відсутність грошей для оплати широкого переліку видів обов'язкового страхування.

Тому лише прийняттям законів не вирішити проблему. Для реалізації законодавчих норм необхідно забезпечити умови.

Республіка Македонія має усвідомити, що формула її взаємовідносин зі страховиками “ми вас контролюватимемо” є малоефективною. Необхідно впровадження формули “ми вас стимулюватимемо” (звичайно, без державного контролю взагалі неможливо обійтися). Лише в такому разі можливі реальні позитивні зрушення.

Пріоритетними напрямками розвитку добровільного страхування мають стати розвиток страхування життя, добровільного медичного і пенсійного страхування, страхування від нещасних випадків.

Становлення повноцінного страхування життя повинно базуватися на підвищенні рівня добробуту населення Македонії, розширенні практики корпоративного страхування життя, формуванні інституту актуаріїв (з обов'язковим законодавчим закріпленням основ актуарної діяльності, пов'язаної з розрахунками страхових тарифів,

страхових резервів, аналізом і прогнозуванням інвестиційних програм).

Розвиток добровільного медичного страхування має супроводжуватися прийняттям відповідного законодавства, реформуванням сфери охорони здоров'я, об'єднанням зусиль усіх зацікавлених структур (органів охорони здоров'я, страхових медичних організацій, медичних асоціацій, спілок, органів із захисту прав споживачів).

Широке запровадження добровільного пенсійного страхування має синхронізуватися з проведенням широкомасштабної пенсійної реформи в Македонії.

Мають отримати розвиток і такі перспективні види страхування, як страхування дітей для отримання освіти, ритуальне страхування, для чого необхідна координація зусиль страховиків з міністерствами освіти і науки й праці та соціальної політики.

Водночас подальший розвиток добровільних видів страхування визначатиметься:

- терміном і масштабом перспективного запровадження податкових вилучень для громадян, які страхують життєво важливі майнові інтереси, пов'язані з життям і здоров'ям, володінням, користуванням і розпорядженням житловими приміщеннями і домашнім майном;
- забезпеченням більшої інформованості потенційних страхувальників про діяльність страхових компаній і послуги, які вони надають, організацією роз'яснювальної роботи щодо механізмів пенсійної реформи, пропагандою досвіду розробки й реалізації пенсійних програм.

З метою реалізації великих інвестиційних проектів необхідно запровадити повноцінну систему страхування інвестицій, що зумовлюватиметься розробкою конкретних механізмів використання потенціалу страхових компаній для страхового захисту інвестицій; розширенням взаємодії страхових компаній з кредитними установами, інвестиційними компаніями та іншими структурами, що акумулюють довгострокові ресурси.

Розпочато пілотний проект зі страхування ризиків прямих учасників Національної депозитарної системи з їх основної діяльності.

Слід розширювати страхування професійної діяльності компаній — учасниць фондового ринку, метою якого є мінімізація ризиків учасників фондового ринку, зміцнення їх фінансової стійкості і підвищення економічної безпеки їх операційної діяльності.

Попри те, що доля страхування фінансових ризиків в Македонії досі складалася не надто вдало, багато експертів прогнозують велике майбутнє цьому виду. Частка реального страхування у цьому сегменті поступово збільшуватиметься, тому компанії почнуть розширювати свій продуктивний ряд. До найперспективніших, з погляду спеціалістів, сьогодні можна віднести ризики, пов'язані зі споживчим кредитуванням, а також “суміжні” види, такі як страхування інвестицій, судових витрат. З часом таким напрямом може стати і страхування гарантій для експортерів.

Подальший розвиток іпотечного страхування відбуватиметься шляхом поширення практики страхування першочергових платежів позичальників, відповідальності ріелтера, цивільної відповідальності оцінювача, майнових інтересів, пов'язаних з правом володіння, використання та розпорядження майном.

Підвищенню місткості македонського страхового ринку сприятиме подальший розвиток співстрахування і перестрахування в Македонії. Розвитку перестрахування в Республіці Македонія сприятиме розробка законодавчих норм щодо лімітів зобов'язань страховика, стандартних положень договорів перестрахування, правил ділового обороту македонського ринку перестрахування, а також створення спеціалізованих страхових об'єднань, розширення участі македонських страховиків у міжнародних системах перестрахування і договорах соцстрахування, активний розвиток інформаційних технологій, створення єдиних стандартів електронного документообороту та ін.

Розвиток страхового ринку зумовлюватиметься підготовкою висококваліфікованих кадрів в Республіці Македонія для страхових компаній за спеціальностями “Фінанси і кредит”, “Бухгалтерський облік і аудит”, “Менеджмент”, “Маркетинг” зі спеціалізацією “Страхування”, “Математика страхової справи”. Важливе місце у підготовці кадрів страховиків Македонії має відводитися формуванню висококваліфікованого професорсько-викладацького складу навчальних закладів. Цьому сприятиме проведення науково-практичних конференцій, соціологічних досліджень, підготовка дисертаційних робіт зі страхової тематики.

У найближчій перспективі має отримати розвиток інтернет-страхування як комплекс загальноприйнятих елементів взаємодії страхової компанії та її клієнта (що виникають у процесі продажу продукту страхування, його обслуговування й виплати страхового відшкодування), якщо він повністю чи значною мірою здійснюєть-

ся з використанням інтернет-технологій. Такий комплекс, як правило, включатиме:

- розрахунок суми страхової премії, визначення умов її виплати;
- заповнення форми заяви на страхування;
- замовлення і безпосередньо оплату поліса страхування;
- здійснення періодичних виплат (розстрочної страхової премії);
- обслуговування договору страхування в період його дії (інформаційний обмін між страховиком і страхувальником — формування довільних звітів за запитами страхувальників, у тому числі про стан та історію змін договорів, надходжень і виплат);
- обмін інформацією між страхувальником і страховиком при настанні страхової події та ін.

Відомо, що ступінь розвиненості страхового ринку залежить:

- від запропонованих страховиками ризиків;
- попиту на ці ризики з боку страхувальників;
- готовності страхових компаній до їх прийняття;
- фінансів, що мають у своєму розпорядженні сторони, оскільки саме вони остаточно зумовлюють обіг ризиків як товарів на ринку.

Пропонування ризиків є безпосередньо похідною розвитку економіки країни.

Аналізуючи стан розвитку страхових ринків країн Східної Європи, зазначимо, що на межі XX і XXI ст. ці ринки перебувають на етапі інтенсивних якісних і кількісних змін. Подальший їх розвиток відбуватиметься шляхом систематичного пристосування до основних принципів, прийнятих Європейським Союзом.

Чотирнадцять років становлення локальних страхових ринків країн Східної Європи призвели до різних наслідків. Кожна країна обрала свій шлях розвитку.

Величезний потенціал розвинених страхових ринків Східної Європи давно цікавить провідних світових страхових гігантів. На жаль, поки що вони або відсутні на цих ринках, або їх діяльність досить обмежена, за винятком країн Балтії. Що ж до перестрахування, то у цій галузі світові страхові гіганти посідають провідні позиції.

Основні причини, що призвели до такої ситуації:

- істотний політичний ризик, пов'язаний з відсутністю стабільності урядів і гарантій щодо безпеки іноземного капіталу;

- герметичність ринків як наслідок чинного законодавства, внаслідок чого іноземний інвестор займає лише другорядні позиції;
- відсутність на локальних ринках фінансових інструментів, які дозволяли б здійснювати безпечну інвестиційну політику, особливо при значному рівні інфляції;
- сильна позиція галузевих страхових компаній, які відстоюють інтереси своїх засновників при одночасному виключенні конкуренції за допомогою застосування таких умов страхування і страхових тарифів, які не мають нічого спільного із сучасною страховою діяльністю;
- відсутність стандартів страхової бухгалтерської теорії, зрозумілої та прозорої методики формування страхових резервів і застосування методів актуального розрахунку;
- відсутність зрозумілих і чітких правових нормативних актів, які дозволили б місцевим суб'єктам господарювання використовувати страхування як ефективний інструмент розвитку потенціалу й охорони свого майна.

Така ситуація сприяє виникненню в Македонії різних "схем", які страхові компанії використовують для "боротьби" з податковими установами. Слід також звернути увагу на проблему трактування страхового ринку як інструмента в руках держави.

На прикладі Польщі зрозуміло, що повне відкриття страхового ринку для іноземного капіталу можливе лише ціною позбавлення страхової галузі "національної" функції. Наслідком цього став більш динамічний розвиток польського страхового ринку впродовж останніх десяти років. Його динаміка одна з найвищих у світі. Це дало змогу Польщі створити багато нових робочих місць та стимулювати розвиток народного господарства.

Як засвідчує практика, при закритому страховому ринку для нормального розвитку страхової галузі вітчизняного капіталу недостатньо.

Відзначимо також, що у розвинених країнах страхові компанії є найбільшими інвесторами. Вважається, що страховики володіють не менш ніж 10 % акцій, що є на національних біржах, і до 30 % облігацій, що перебувають в обігу.

Дотепер розвиток страхових ринків країн Східної Європи був похідною економічного розвитку цих держав. Подальший розвиток кожного з розглянутих ринків, швидкість і характер цього розвитку залежатимуть насамперед від більш

конкретного визначення ролі страхового ринку. Інакше кажучи, цей розвиток залежатиме від того, якою мірою страховий ринок відповідає кожній з наведених нижче вимог:

- стимулювання росту народного господарства;
- створення додаткових доходів у бюджет держави;
- пом'якшення наслідків біржових криз, що періодично виникають у ринковій економіці;
- соціально-економічний статус-кво, зміцнення "соціального спокою".

У цьому разі процес удосконалення законодавчих актів в Республіці Македонія, які стосуються рівня організації страхового ринку, вимагатиме:

- певної кількості та якості організацій, що представляють цей ринок і здійснюють нагляд над ним;
- моніторингу його функціонування;
- інтервенції на ринок.

Важливими елементами, що формують ринок, є:

- зміна балансу страхового портфеля у бік збільшення страхування життя;
- включення страхової галузі в систему соціального забезпечення;
- участь комерційних страхових компаній у системі медичного страхування;
- розробка довгострокового стратегічного плану страхових компаній;
- активна участь страхової галузі у процесі стимулювання розвитку економіки країни.

Від реалізації викладеного вище залежатиме інфраструктура страхового ринку, а саме значення і кількість брокерських фірм, аварійних комісарів, страхових арбітражних суддів та інших учасників страхового ринку.

Перспективи розвитку страхових ринків несуть у собі як великі можливості, так і чималі труднощі.

Таким чином, майбутнє розглянутих ринків Македонії та країн Східної Європи залежить від можливості вітчизняних стратегів вірно поста-

вити і вирішити найважливіші проблеми, наприклад, як використати всі шанси й уникнути труднощів, як адаптувати до власних вимог досвід більш розвинених страхових ринків Східної та Центральної Європи, а також країн — членів ЄС.

Література

1. Закон о пенсионном и инвалидном страховании: Инвалидность / М-во труда и социальной политики Республики Македония. — <http://www.mtsp.gov.mk> (январь 2007 г.).
2. Закон о пенсионном и инвалидном страховании: Основная статья / М-во труда и социальной политики Республики Македония. — <http://www.mtsp.gov.mk> (январь 2007 г.).
3. Закон о пенсионном и инвалидном страховании: Пенсия по старости / М-во труда и социальной политики Республики Македония. — <http://www.mtsp.gov.mk> (январь 2007 г.).
4. Закон о пенсионном и инвалидном страховании: Семейная пенсия / М-во труда и социальной политики Республики Македония. — <http://www.mtsp.gov.mk> (январь 2007 г.).
5. Закон о трудоустройстве и страховании в случае безработицы // Службная газ. Республики Македония. — 1997. — № 37, 31 июля. — <http://www.pravo.com.mk> (январь 2007 г.).
6. Закон о социальной защите // Службная газ. Республики Македония. — 1997. — № 50; 2000. — № 16; 2003. — № 17; 2004. — № 65. — <http://www.pravo.com.mk> (январь 2007 г.).
7. Закон о страховании здоровья / М-во здравоохранения Республики Македония. — <http://www.pravo.com.mk> (январь 2007 г.).
8. Закон от 7 сентября 1916 г. (Федеральный статут). — Ст. 39.
9. Защита детей / М-во труда и социальной политики Республики Македония. — <http://www.mtsp.gov.mk> (январь 2007 г.).
10. Национальное бюро страхования Македонии. — <http://www.nibm.com.mk> (январь 2007 г.).
11. Социальная защита / М-во труда и социальной политики Республики Македония. — <http://www.mtsp.gov.mk> (январь 2007 г.).
12. Устав Республики Македония // Службная газ. Республики Македония. — 2001. — № 91. — <http://www.pravo.com.mk> (январь 2007 г.).

Майбутнє страхових ринків як Македонії, так і країн Східної Європи, визначається правильною постановкою й розв'язанням розглянутих проблем.

Будущее страховых рынков как Македонии, так стран Восточной Европы, определяется правильной постановкой и решением рассмотренных проблем.

The future of the insurance markets of Macedonia and the countries of the East Europe, is determined by correct statement and the decision of the problems considered in work.

Надійшла 14 квітня 2008 р.